

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 45, godina XXIII
maj, 2018. [str. 155-156]

© Monos 2018

Jusuf H. Mujkić: *Zavidovići kroz historiju – Društveni procesi na prevazilaženju begovskih odnosa u agraru*

Općina Zavidovići, 2017. str. 136

Jusuf Mujkić je svom rodnom gradu Zavidovićima i široj čitalačkoj javnosti podario i IV tom edicije o društveno-ekonomskom i kulturnom razvoju područja zavidovičke općine od polovine XV do kraja XX vijeka. U prethodna tri toma bavio se historijskim zbivanjima u Zavidovićima i okolini dok je ovaj četvrti posvetio likovima svog šireg zavičaja–veleposjedniku Edhem-begu Uzeirbegoviću iz Maglaja i posjedniku Numanu Osmanefendiću iz Zavidovića. Ispričao je zanimljivu priču o tome kako su stekli imovinu i kako su temeljem zakonskih propisa (agrarnim reformama) ostali bez nje. Autor se, prateći njihovu životnu priču, djelomično dotakao razvoja i promjena u društveno-ekonomskom i političkom sistemu u Bosni i Hercegovini od osmanskog preioda do perioda nakon Drugog svjetskog rata. Ovo je bilo neophodno da bi nam uticaji državnih sistema na živote njegovih junaka bili jasniji. Zanimljivo je da autor ne daje nikakve vlastite ocjene o njima nego samo hronološki interpretira činjenice iz dostupnih historijskih izvora, donosi priču iz koje je vidljivo koliko historijske okolnosti mogu uticati na živote pojedinaca. Zanimljiv je i motiv nastanka ove knjige. Autor u uvodu navodi kako je Edhem-bega Uzeirbegovića upoznao u januaru 1948. godine kao radnika u pilani Šumsko-industrijskog preduzeća „Krivaja“ Zavidovići. Od tada se pitao kako je taj čovjek, za kojeg je znao da je nekad posjedovao ogromno imanje, došao u situaciju da radi kao obični

pilanski radnik pa je odlučio da pokuša to objasniti i sebi i svim zainteresiranim čitateljima. Iako u podmaklim godinama (rođen je u Zavidovićima 1928. godine) Jusuf Mujkić je upornim traganjima za historijskim izvorima, o čemu je dao zanimljiv pregled u uvodu, došao do značajnih dokumenata koje prilaže kao faksimile ovoj knjizi. Tragajući za arhivskom građom o Edhem-begu, došao je i do podataka i o posjedniku Numanu Osmanefendiću pa je odlučio i negovu priču ispričati.

Izlaganje o jednom veleposjedniku iz Maglaja i jednom posjedniku iz Zavidovića autor je podijelio u dva dijela. U prvom dijelu čitalac može, osim podataka o agrarnim odnosima, saznati na koji su način Edhem-aga Uzeirbegović i Numan Osmanefendić došli do imovine i u čemu se ona sastojala, te kako su u poznim životnim godinama ostali bez nje. Za Edhem-bega navodi da je 1919. godine u svom posjedu imao 21.330.041 dunum zemlje, šume i oranica na područjima zavidovičke, maglajske i gračaničke općine. Iz dostupnih izvora autor nije mogao dokućiti kako je i na koji je način Edhem-beg stekao toliko zemlje u svom posjedu. Jedino je mogao pretpostaviti da je dobar dio te imovine naslijedio od oca Salih-bega, koji je bio uključen u zakup carske zemlje radi ubiranja poreza. Edhem-beg je 1936. godine imao 14.885.025 dunuma zemljišnih posjeda što znači da mu je temeljem zakonskih odluka po osnovu „prve“ agrarne reforme bilo nacionalizovano 1.546.315 dunuma. Numan Osmanefendić je svoje zemljišne posjede otkupio od svoje majke Vasvije, a jednim dijelom ih je stekao kao hipoteku na imovinu koju su ljudi davali kao zalag za bankarske

kredite. Osmanefendić je bio posjednik, jer je zajedno sa još osam nasljednika imao „samo“ 1.661.664 dunuma obradivih površina. Kao posjednik javlja se tek 1941. godine jer su do tada suvlasnici selišta i begluka bili i njegova majka i braća kao nasljednici iza umrlog Osmana Osmanefendića.

Drugi dio knjige se odnosi na period nakon Drugog svjetskog rata, kada je obojici suđeno na osnovu zakona o ratnim zločinima. Tako je Sud narodne časti u Tuzli u julu 1945. godine Edhem-begu „odrezao kaznu“ gubitka narodne časti u trajanju od 3 godine, tri godine prisilnog rada i konfiskaciju cjelokupne imovine u korist države. Osuđen je zato što je dobrovoljno pristupio Ustaškom pokretu i što je bio zamjenik ustaškog logornika kao i zbog druženja sa njemačkim oficirima. Konfiskacija Edhemove imovine je temeljito izvršena dok ga je autor knjige vidio 1948. kao običnog pilanskog radnika. Njegova nekadašnja kuća u Maglaju, poznata kao konak, danas je spomenik kulture pod zaštitom države. Numan Osmanefendića Okružni sud u Doboju je u decembru 1945. godine osudio na kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od šest godina, te konfiskaciju najvećeg dijela imovine zbog saradnje sa okupatorima i domaćim izdajnicima. Od konfiskacije je izdvojen minimum za egzistenciju optuženog i njegovu užu porodicu.

Autor je naveo sve ikorištene zvore koji su zaista brojni kao i popis korištene literature, a knjigu je obogatio i faksimilima svih korištenih dokumenata.

Mina Kujović